

Endeløs tomhed, alt er tomhed.

Da jeg fortalte en sød kollega, at jeg skulle have studieorlov i foråret 2017, spurgte hun interesseret, hvad jeg dog skulle lave? Jeg svarede hende, at jeg skulle læse Prædikerens Bog, og så tilføjede jeg sætningen: Hvad skulle jeg ellers lave?

Hvad skulle jeg ellers lave? Prædikerens Bog har jeg aldrig nogen sinde kunnet slippe. Da jeg som teologistuderende stiftede bekendtskab med skriftet første gang hos professor Svend Holm-Nielsen, var der noget i det, som fæstnede sig og samtidig sendte mig til tælling.

Som ung teologistuderende var der mange, som vil give en gode råd, belære en om, hvordan man skulle leve. Hvad man skulle tro og mene, og således forsøge at præge ens liv. Hver eneste gang jeg mødte den slags velmenende råd, tog jeg Prædikerens Bog frem, og sagde til mig selv, at det er meget godt; men det er "alt sammen tomhed, endeløs tomhed". Og så glemte jeg det hele og fulgt mit egen maveforfølelse.

Prædikerens Bog har altid været en stor hjælp, når jeg mødte lidt for forudfattede meninger eller stålsatte holdninger om dette eller hint.

Og her i mit livs efterår, ville jeg vende tilbage til denne Prædiker. Jeg ville læse skriftet på hebraisk, som jeg i sin tid havde gjort det hos Holm-Nielsen.

Prædikerens bog handler om menighedsløshedens problem. "Endeløs tomhed, sagde Prædikerens, alt er tomhed". Disse ord går som en rød tråd gennem hele skriftet. Prædikerens tager forskellige temaer op til behandling, og gang på gang kommer denne påstand igen; om så det ene, så det andet erklærer han: "Også dette er tomhed". Han iagttager, hvordan mennesker forholder sig i livet og konstaterer, at det er tomhed, fordi der ikke kommer det ud af det, som mennesker tilstræbte. Han overvejer menneskers muligheder i tilværelsen, men når til det resultat, at mennesket ingen muligheder har. Kort og generelt sagt: Han konstaterer livets meningsløshed.

Jeg holder af Prædikerens bog, fordi den taler ærligt om, hvordan det er at være menneske. Jeg synes også, at jeg i glimt oplever, at spørgsmålet om livets mening ikke er så let at svare på. Jeg genkender noget af mig selv i Prædikerens Bog.

Hvem er da denne Prædiker? Der står i bogen, at han er Davids søn, konge i Jerusalem – altså Salomo. Salomo kender vi fra Biblens kongebøger, og han står som forfatter til Ordsprogenes Bog og Højsangen.

Forskningen er enig om én ting. Salomo er ikke forfatteren. Det er en fiktion. Men hvem er han så? Hvor og hvornår lever han, denne Prædiker, forfatteren til Prædikerens bog? Hvor meget er han påvirket af den omgivende kultur fra Ægypten, Syrien og Mesopotamien?

I sin kommentar (*Prædikerens bog og Klagesangene*, København: Det Danske Bibelselskab 1993), karakteriserer Svend Holm-Nielsen ham som en vidtberejst og belæst åndsaristokrat fra det 3. århundrede, En mand der har levet med i den græsk-hellenistiske kulturverden. Måske en grå eminence, der med en verdensfjern livstræthed og distanceret forhold til sin egen rigdom har betragtet livet og tilværelsen.

Prædikerens visdom består i, at han har set. Han har ved selvsyn konstateret, at verden nu engang ikke er retfærdig, og at mennesket er udleveret til en blind skæbne. Prædikerens har prøvet alt, hvad denne verden har at byde på: det søde liv med dets nydelser, praktisk foretagsomhed til gavn for andre, ja selv søgen efter viden og indsigt. Men intet gav bonus eller udbytte. Der er ingen mening med det hele og slet ikke nogen frelse. Døden rammer os alle. Det går dyr og mennesker ens.

Prædikerens gør sig også nogle tanker om Gud, hvis man da kan tale om et Guds billede eller en teologi. Han siger, at evnen til at udforske verden og muligheden for at spise og drikke og nyde livet, kommer fra Gud (1,13 og 2,24 m.fl.). Men Gud kræver mennesket til regnskab: "Både den retfærdige og den uretfærdige dømmes af Gud" (3.17). Prædikerens inddrager sjældent Gud i sin argumentation, og for ham er Gud ikke historiens gud, der griber ind, men en, der fastlægger verdens gang (3,14-15). Gud er nærmest fjern, hævet over verdens forandringer, utilgængelig og uransagelig. Gud lader sig ikke påvirke eller bevæge af menneskers bønner. Det nytter ikke at gå i rette med Gud (6.10) eller bede til ham. For Prædikerens at se, er Gud en skjult og fjern Gud, der dog tillader os mennesker glæder en gang imellem. Men ellers er menneskets rolle nærmest en slags tilskuere til sin egen tilværelse. Måske er det derfor at politiske forandringer slet ikke optager Prædikerens.

Man har kaldt Prædikerens for tvivler, endog fritænker, ja sågar ateist, men han er ingen af delene. Prædikerens er en god jøde, hjemmehørende i Jerusalem levende i den oprindelige guds frygt. Han tvivler ikke på Guds eksistens, men kun på menneskets evne til at gennemskue og beherske tilværelsen. Han sætter spørgsmålstegn ved de toneangivendes holdninger og konventioner. Han afviser dem ikke blankt, men han spørger: Hvor ved I det fra? Hvad giver jer ret til at tale om tilværelsen på en letfærdig måde? Og så han henviser han til sine egne erfaringer.

Martin Luther har skrevet et forord til Prædikerens Bog. Når Prædikerens siger, at alt er tomhed, så er det ikke skabningen han tænker på, hævder Luther, men så tænker han på al den uro og bekymring mennesket gør sig i sin higen og stræben. Mennesket skal blive på sin plads som menneske og ikke gå ud over sin grænse og bygge babelstårne. Det skal heller ikke være asket og vende sig mod en anden og bedre verden. "Wie es Gott füget, daran mir genüget". (Som Gud det føjer, dermed jeg mig nøjer), sådan sammenfatter Luther Prædikerens budskab.

Grundstedet i Prædikerens Bog er kapitel 9 vers 7-8-9: "Så spis da dit brød med glæde, og drik din vin af et glad hjerte, for Gud har allerede sagt god for, hvad du gør. Dine klæder skal altid være hvide, dit hoved skal ikke mangle olie. Nyd livet med den kvinde, du elsker, i det tomme liv, Gud har givet dig under solen. Alt hvad din hånd finder på at gøre, skal du gøre af al din magt, for i dødsriget, hvor du går hen, er der ingen handling eller sammenhæng, ingen kundskab eller visdom".

Prædikerens horisont slutter ved døden. Som kristne har vi lov at se videre; men Prædikerens vil holde os fast på den verden vi lever i. Som nok er en ond verden. Men den er til syvende og sidst Guds verden – og den verden hvor Jesus levede, døde og opstod.

